

FÖRSLAG TILL SYSTEM FÖR REGISTRERING AV UPPGIFTER OM SMÅ AVLOPP

SLUTRAPPORT

2017-12-08

wsp

ecoloop

FÖRSLAG TILL SYSTEM FÖR REGISTRERING AV UPPGIFTER OM SMÅ AVLOPP

Slutrapport

Detta projekt har genomförts med utvecklingsmedel från Havs- och vattenmyndigheten. Rapportförfattarna ansvarar för innehållet och slutsatserna. Rapporten innebär inte något ställningstagande från Havs- och vattenmyndighetens sida.

TACK!

Det är många som medverkat på olika sätt i framtagande av detta förslag till system för registrering av uppgifter om små avlopp. Vi vill rikta ett stort tack till alla deltagande kommuner, nationella och regionala aktörer, leverantörer av ärendehanteringssystem och deras användarföreningar samt till Avloppsguidens användarförening.

PROJEKTGRUPP

WSP Sverige AB

Arenavägen 7
121 88 Stockholm-Globen
Tel: +46 10 722 5000
www.wspgroup.se

Ecoloop AB

Katarinavägen 7
116 45 Stockholm
Tel: + 46 706 500051
www.ecoloop.se

KONTAKTPERSONER

Kontaktperson WSP:

Jane Hjelmqvist, jane.hjelmqvist@wsp.com
tel: 010-722 64 27

Kontaktperson Ecoloop:

Mats Johansson, mats.johansson@ecoloop.se
tel: 0706-50 00 51

INNEHÅLL

1	INLEDNING	5
1.1	BAKGRUND	5
1.2	MÅL OCH SYFTE	7
2	PROJEKTETS GENOMFÖRANDE	7
2.1	DEFINITION AV BERÖRDA AKTÖRER	8
2.2	STARTMÖTE	8
2.3	ENSKILDA MÖTEN	8
2.3.1	Datamottagare	8
2.3.2	Andra nationella myndigheter	9
2.4	WORKSHOPS	9
3	RESULTAT	10
3.1	REGISTRERING	10
3.2	ÖVERFÖRING	15
3.3	RISKKLASSNINGSVRKYG	18
3.4	INFÖRANDE AV SYSTEM FÖR REGISTRERING	22
4	SLUTSATSER	24
4.1	KONSENSUS OM FÖRSLAG TILL SYSTEM FÖR REGISTRERING	25
4.2	NYCKELAKTÖRER	25
4.3	FRÅGAN OM ANSVARIG AKTÖR	26
4.4	VIKTEN AV SAMVERKAN	26
5	FÖRSLAG PÅ FORTSATT ARBETE	27
6	BILAGOR	29
6.1	BILAGA 1. DELTAGARE – MÖTEN OCH WORKSHOPS	29
6.2	BILAGA 2 – UPPGIFTER SOM SKA REGISTRERAS	31
6.3	BILAGA 3 - FÖRSLAG TILL RISKBASERAD TILLSYN	35
6.4	BILAGA 4 - RESULTAT TEST AV RISKKLASSNINGSVRKYGET	37

SAMMANFATTNING

Registrering av uppgifter om små avlopp ser idag väldigt olika ut i olika kommuner. Miljökontoren i olika kommuner använder olika ärendehanteringssystem. Dessutom kan kommuner med samma ärendehanteringssystem göra egna anpassningar och moduler för registrering och uppgifter registreras då på olika sätt även med samma ärendehanteringssystem. Projektets mål har varit att ta fram en nationell systematik för registrering av uppgifter om små avlopp som skapar förbättrade möjligheter till insamling av tillförlitliga data om små avlopp. Detta möjliggör till exempel regionala och nationella belastningsberäkningar samt en effektiv riskbaserad tillsynsplanering för små avlopp vilket på sikt bedöms kunna förenkla miljökontorens arbete med små avlopp.

Projektet har utrett behov och förutsättningar och föreslår ett system för registrering och överföring av uppgifter samt ett riskklassningsverktyg för små avlopp. Informationsinhämtning, test och förankring av förslaget har skett genom workshops och enskilda möten med ett stort antal olika aktörer. Kommuner, leverantörer av ärendehanteringssystem, användarföreningar, statliga myndigheter som Havs- och vattenmyndigheten, länsstyrelserna och Vattenmyndigheten, samt representanter från SMED har deltagit i projektet. Projektet har inhämtat erfarenheter från Livsmedelsverket, Naturvårdsverket och SKL. Projektet har även utrett förutsättningar för hur ett införande av förslaget skulle kunna komma till stånd.

Förslaget till registrering av uppgifter innehåller beskrivning av vilka uppgifter som bör registreras, syftet med registreringen, definition av uppgifterna, på vilket sätt uppgifterna ska registreras, samt vilka uppgifter som bör överföras till en ansvarig nationell aktör. De uppgifter som bör registreras utgår från behoven i miljökontorens tillsynsplanering, de nationella och regionala myndigheters tillsynsvägledning, nationella och regionala belastningsberäkningar samt kommunernas VA-planering. Förslaget innehåller det minsta möjliga antalet uppgifter som behöver registreras för att tillgodose dessa behov.

Riskklassningsverktyget bygger på att registrering av små avlopp sker enhetligt utifrån det framtagna förslaget. Tillsynsintervall och tidpunkt för nästa tillsynsbesök beräknas utifrån uppgifter om anläggningens geografiska belägenhet samt uppgifter om avloppsanläggningens teknik, och skötselbehov. Tillsynsintervallet utgör i sin tur underlag för beräkning av tillsyns- och åtgärdstakt på nationell nivå.

En slutsats av resultatet är att det finns konsensus om förslaget till system för registrering bland berörda aktörer.

Projektet visar att det finns två vägar framåt för implementering av förslaget till system för registrering, på frivillig väg eller utifrån lagkrav på motsvarande sätt som görs inom livsmedelstillsynen. Vid införandet av det nya systemet är leverantörer av ärendehanteringssystem och användarföreningar nyckelaktörer. Men det behövs en ansvarig aktör. Projektgruppen föreslår att Havs- och vattenmyndigheten tar sig an rollen som ansvarig aktör, på eget initiativ eller till följd av ett uppdrag från regeringen och miljödepartementet. Oavsett på vilken väg införandet sker är samverkan mellan berörda aktörer en förutsättning.

För det fortsatta arbetet behöver en fördjupad utredning göras avseende Havs- och vattenmyndighetens möjlighet att med stöd av tillsynsförordningen begära in de föreslagna uppgifterna från miljökontoren och indirekt ställa krav på registreringen. Samt vad systemet för registrering av uppgifter innebär i förhållande till personuppgiftslagen, den kommande dataskyddsförordningen samt de lagar och författningar som respektive berörda aktörer lyder under.

1 INLEDNING

1.1 BAKGRUND

Det är väl känt att registrering av uppgifter om små avlopp ser väldigt olika ut i olika kommuner, beroende på tillgänglig teknik och resurser. Miljökontoren använder olika ärendehanteringssystem som registrerar uppgifter om små avlopp på olika sätt. Men det finns också skillnader mellan hur miljökontor med samma ärendehanteringssystem registrerar uppgifter och dessutom kan det även inom miljökontoren registreras på olika sätt. Samma uppgift kan exempelvis registreras med olika benämningar. För miljökontoren kan det innebära brister i kvalitetssäkring och det medför ett onödigt merarbete framförallt i samband med nationell och regional insamling av information.

Uppgifter om antal små avlopp och deras status från kommunerna behövs idag som underlag till belastningsberäkningar i arbetet med att minska övergödningen, i uppföljning av de nationella miljömålen, Sveriges åtgärder enligt EU:s vattendirektiv samt internationell rapportering t ex till Baltic Sea Action Plan (BSAP som tagits fram av HELCOM). Att kvaliteten på de insamlade uppgifterna skiljer sig åt skapar stora osäkerheter i resultaten, vilket kan få oönskade konsekvenser för såväl den enskilde invånaren som för kommun och staten. Om uppgifter om små avlopp registrerades på ett enhetligt sätt och om dessa uppgifter kunde plockas ut från ärendehanteringssystemen på ett standardiserat och automatiserat sätt skulle det vara enklare att förmedla informationen till nationella och regionala aktörer. Dessutom skulle tillförlitligheten i lämnade uppgifter kunna öka och resultaten av bearbetningen av uppgifterna kvalitetssäkras. En fastställd nomenklatur skulle även kvalitetssäkra det interna arbetet på miljökontoren och förbättra underlaget för kommunernas tillsyns- och VA-planering.

1.1.1 Föregående projekt – registrering av uppgifter

WSP Sverige AB (WSP) och EcoLoop erhöll år 2015 medel från Havs- och vattenmyndigheten för att i samverkan med nationella aktörer och kommuner identifiera vilka uppgifter om små avlopp som registreras idag och vilka uppgifter respektive aktör har behov av att få information om. Projektet resulterade i ett förslag till riktlinjer för registrering av uppgifter om små avlopp. I det projektet skickades en enkät till kommunernas miljökontor, ca 80 handläggare svarade på enkäten. Resultatet visade att det finns ett mycket stort intresse av frågan och att många var intresserade av att delta i ett fortsatt arbete med att realisera förslaget. Två större leverantörer av ärendehanteringssystem deltog i det föregående projektet och visade intresse för fortsatt utveckling av registrering om små avlopp. Slutsatsen från projektet var att en enhetlig registrering både skulle skapa nytta för kommuner och nationella aktörer, och att det var genomförbart inom en inte alltför avlägsen framtid. Dessutom skulle det möjliggöra för eventuella framtida styrmedel som bygger på avgifter eller andra ekonomiska incitament. Exempelvis har Havs- och Vattenmyndigheten specificerat att en säker registrering av uppgifter på fastighetsnivå behövs innan en eventuell nationell avloppsavgift/avloppsskatt skulle kunna genomföras. Detta projekt är en direkt fortsättning på det föregående projektet.

1.1.2 Riskbaserad tillsynsplanering

Med en registrering utifrån en nationellt vedertagen systematik skulle det vara möjligt att utveckla en för hela landet enhetlig riskbaserad tillsynsplanering för små avlopp, på motsvarande sätt som görs inom livsmedelstillsynen och tillsyn på miljöfarlig verksamhet. En riskklassning av små avlopp anses skulle underlätta för miljökontoren i deras planering av tillsynen.

En pilot av ett riskklassningsverktyg arbetades fram år 2015 av WSP och Kungsbacka kommun, med medel från Havs- och vattenmyndigheten. Den pilot som utvecklades i ett annat projekt har nu vidareutvecklats inom ramen för detta projekt.

1.1.3 Nuläget för registrering av små avlopp

Enligt SCB:s statistik från 2014 finns det ca 691 000 småhusfastigheter med enskilt WC-avlopp och dessutom finns det 252 000 småhusfastigheter som har andra typer av avloppsanläggning. Alla dessa anläggningar har kommunernas miljökontor ett ansvar för att ha kunskap om. Utan denna kunskap har inte kommunerna möjlighet att fullt ut utföra sitt arbete som prövnings- och tillsynsmyndighet.

Det innebär att det är ett stort antal avlopp som ska registreras av miljökontoren och det även är uppgifter om många anläggningar som kan komma att överföras till den/de aktör(er) som efterfrågar uppgifterna. Idag finns det ingen aktör på nationell eller regional nivå som har ett utpekat ansvar för att avgöra/bestämma vilka uppgifter som ska registreras samt vilka av de registrerade uppgifterna som ska vara möjliga att överföra. Däremot ska miljömyndigheten i varje enskild kommun (alternativt kommunförbund), enligt miljötillsynsförordningen (förordning 2011:13, 1 kap 7 §), föra ett register över de tillsynsobjekt som behöver återkommande tillsyn. Tyvärr är detta långt ifrån fallet för små avlopp i de flesta av landets kommuner, trots att uppdaterad och tillgänglig kunskap är en förutsättning för att miljökontoren ska kunna arbeta effektivt med små avlopp.

Idag pågår inget aktivt utvecklingsarbete hos kommuner, användarföreningar eller nationella aktörer, så som till exempel Sveriges kommuner och Landsting (SKL), för att få till stånd en mer enhetlig registrering av små avlopp. Det här projektet har därför utöver att föreslå vilka uppgifter som ska registreras också haft ambitionen att utreda hur ett införande av ett system för registrering och överföring av uppgifter kan genomföras.

1.1.4 Utredning och förslag till nya lagar och regler

Sedan projektet startade har under hösten 2016 ett *förslag på tydligare regler för små avloppsanläggningar*¹ presenterats av Havs- och vattenmyndigheten och förslaget var ute på remiss under våren 2017. Många synpunkter inkom på remissen och det kommer troligen att dröja innan eventuella nya lagar och regler finns på plats. I förslaget om nya lagar och regler finns det delar som har en direkt koppling till detta projekt om registrering av uppgifter om små avlopp.

Under våren 2017 har även regeringen beslutat att tillsätta *Utredningen om hållbara vattentjänster*² som dels ska titta på kommunernas skyldighet att erbjuda vattentjänster och som dessutom ska ge förslag på kostnadseffektiva styrmedel för en ökad åtgärdstakt av små avlopp samt hur ett ökat kretslopp av näringsämnen kan ske. För att kunna följa upp och mäta åtgärdstakt är det en förutsättning att det finns tillförlitliga uppgifter om små avlopp i alla landets kommuner.

1.1.5 Digitalt först – smartare miljöinformation

Naturvårdsverket har fått i uppdrag av regeringen att verka för smartare miljöinformation. Syftet med projektet *Digitalt först* är att genom förbättrad tillgänglighet av miljöinformation:

- nå en ökad användning av information
- bidra till att möta klimatutmaningen
- nå de nationella miljö kvalitetsmålen och generationsmålet.

Regeringen ser miljöinformation som en strategisk resurs i samhället, för såväl företag som individ och myndighet. Naturvårdsverket har presenterat ett antal förändringsmål. Av målen är följande två mest relevanta för registrering och överföring av information om små avlopp:

- aktörer har integrerat digitalisering i sina ordinarie verksamhetsprocesser

1

<https://www.havochvatten.se/download/18.7bb4ad22156f6eab616764d4/1473417691035/forfattningsforslag-for+avloppsanlaggningar-20160909.pdf>

2 <http://www.sou.gov.se/utredningar/?owner=miljoenergidepartementet&selection=pagaende>

- myndigheter samverkar digitalt, har effektiva verksamhetsprocesser och rättssäker informationshantering.

Det har också formulerats vägledande principer för att nå målen. Av principerna är följande mest relevant för detta projekt:

- den myndighet som fattar ett beslut "äger" informationen och ansvarar för dess hantering (att uppdatera och tillgängliggöra för dem som har rätt att ta del av informationen)
- information ska merutnyttjas för flera syften
- informationsutbyte mellan myndighet/myndighet, myndighet/privatperson, myndighet/annan organisation ska ske genom digital samverkan
- utveckling och förvaltning av lösningar ska ske utifrån ett helhetsperspektiv och ha sin grund i berörda myndigheters utpekade ansvar och befintliga stöd
- vid all informationshantering i och mellan myndigheter ska miljöinformation spridas till allmänheten via internet - med beaktande av regelverket för skydd av sekretessbelagda uppgifter och personuppgifter.

Digitalt först omfattar tre program och det som är mest relevant för små avlopp är miljöskyddsprogrammet, vilket Naturvårdsverket håller i. De andra två programmen är Naturprogrammet och Vatten- och havsprogrammet. Projektet ska slutredovisas 28 februari 2019.

1.2 MÅL OCH SYFTE

Målet med detta fortsättningsprojekt är att ta fram en nationellt förankrad systematik för registrering av uppgifter om små avlopp som:

- skapar förbättrade möjligheter till insamling av tillförlitliga data om små avlopp
- möjliggör en effektiv och riskbaserad tillsynsplanering för små avlopp
- förenklar miljökontorens arbete med små avlopp.

Syftet med projektet var inledningsvis att utifrån tidigare framtagna riktlinjer för registrering av uppgifter om små avlopp (WSP och Ecoloop), samt piloten av riskklassningsverktyget (WSP och Kungsbacka kommun) arbeta med:

- förberedelser för införande av nationella anvisningar om registreringen resulterande i en genomförandeplan och handläggarstöd för registrering
- att samordna framtagande av pilotversioner för registrering, rapportutdrag samt riskbaserad tillsynsplanering i ärendehanteringssystemen som testas och utvärderas av kommunernas miljökontor.

2 PROJEKTETS GENOMFÖRANDE

Projektet har genomförts från maj 2016 fram till oktober 2017. Projektet har utrett behov och förutsättningar för att kunna definiera ett förslag till registrering och överföring av uppgifter samt för framtagande av ett riskklassningsverktyg. Informationsinhämtning och förankring har skett genom workshops och enskilda möten med ett stort antal olika aktörer. Vilka enskilda aktörer som deltog i respektive möte listas i [bilaga 1](#). Utifrån diskussioner på startmötet fanns det ett behov av att revidera den ursprungliga projektplanen. Följande ändringar blev aktuella:

- Genomförandeplanen ersattes med en utredning om förutsättningar för införandet av förslaget. En del av utredningen var att genomföra enskilda möten med datahanterare för att

förankra och få input till förslaget till nationella anvisningar om registreringen samt diskutera svårigheter, hinder och möjligheter med införandet.

- Revidering av metod för test av förslaget till registrering. Pilotversioner i ärendehanteringssystemens egna miljöer ersattes av skapandet av testversioner i Excelmiljö (se bilaga 2) som skulle testas av kommuner vid en workshop. Riskklassningsverktyget har dessutom testats utifrån provningshandlingar på anläggningar från sju kommuner.

Efter varje möte och workshop har förslaget till registrering bearbetats och reviderats utifrån input från aktören/aktörerna. Riskklassningsverktyget har förfinats efter att det har testats.

Projektet har även haft kontakt med Datainspektionen angående PUL och insamling av uppgifter, SKL om projekt där frågan om anläggnings-ID ingår i projekten Serverat och Bokning & bidrag, samt med Stockholm Stad som driver ett projekt om anläggnings-ID för köldmedia. För analys av behovet av fortsatt juridisk bedömning för att säkerställa att dataskapare och datamottagares behandling av personuppgifter utförs i enlighet med PUL och GDPR har Advokatfirman Vinge KB anlåtts.

Ett utkast till rapporten har remitterats till alla som deltagit i projektet. Synpunkter har arbetats in i slutrapporten. Samtliga har på ett eller annat sätt varit delaktiga genom hela projektet.

2.1 DEFINITION AV BERÖRDA AKTÖRER

I arbetet med att ta fram förslaget har berörda aktörer definierats enligt följande:

- dataskapare – kommunernas miljökontor
- datahanterare – leverantörer av ärendehanteringssystemen
- datamottagare – användare av uppgifterna så som nationella och regionala myndigheter.

2.2 STARTMÖTE

Representerade:

- dataskapare
- datamottagare
- datahanterare.

Mötets mål och syfte:

- Diskutera och besluta om projektets upplägg och deltagande och särskilt hur en pilot för förslaget skulle utformas och genomföras.
- Få input på det förslag till uppgifter att registrera som togs fram i det första projektet.

Mötet resulterade i:

- ändringar i projektplan (se ovan)
- vissa ändringar i terminologin och nomenklatur i förslaget för att anpassas till branschen
- diskussion kring införandets tidplan och kostnader.

2.3 ENSKILDA MÖTEN

2.3.1 Datamottagare

Representerade:

- IVL (som representant för SMED)
- Vattenmyndigheterna (telefonmöte)

- Havs- och vattenmyndigheten (telefonmöte).

Mötens mål och syfte:

- Förankra förslaget till registreringen och kontrollera att förslaget möter respektive aktörs behov.
- Diskutera dataleverans – format, frekvens och mottagande.

Mötet resulterade i:

- vissa ändringar i förslaget till registreringen
- input till förslag för datahantering.

2.3.2 Andra nationella myndigheter

Representerade: Naturvårdsverket

Mötets mål och syfte:

- Synkronisera projektet med arbetet på nationell nivå i form av projektet *Digitalt först*.

Mötet resulterade i:

- revidering av förslag till uppgifter som överförs – rådata istället för bearbetad data
- vissa utredningsmoment som ingått i projektplanen får avvakta det nationella arbetet med informationsförsörjning.

Representerade: Livsmedelsverket

Kontakten med Livsmedelsverket omfattade ett fysiskt möte, ett telefonmöte samt uppföljande telefonsamtal.

Mötenas mål och syfte:

- Erfarenhetsöverföring från införandet av nationellt system för livsmedelstillsyn.
- Få förståelse för hur data som samlas in hanteras på nationell nivå.

Mötet resulterade i:

- vissa ändringar i terminologin och nomenklatur i förslaget för att anpassas till Livsmedelsverkets systematik och nomenklatur.
- input till införandet av systemet.
- kunskap och erfarenheter kring inhämtning och hantering av data.

2.4 WORKSHOPS

2.4.1 Workshop 1

Representerade:

- datahanterare
- datamottagare

Mötets mål och syfte:

- Att diskutera metod och format för leverans av data till datamottagare.
- Att diskutera tidplan och metod för införandet av systemet.

- Att confirmera behovet av uppgifter.

Mötet resulterade i:

- vissa ändringar i förslaget till registreringen
- ändrad projektplan.

2.4.2 Workshop 2

Representerade: Dataskapare

Mötets mål och syfte:

- Testa förslaget till registrering med exempelärenden från ett antal miljökontor.
- Testa förslaget till riskklassningsverktyg med exempelärenden från ett antal miljökontor.
- Förankra förslaget till registrering och riskklassningsverktyg med dataskapare.
- Diskutera/ta fram nyttor med förslag till system för registrering, konsekvenser av att fortsätta som vanligt och vad olika aktörer behöver göra.

Mötet resulterade i:

- vissa ändringar i förslaget till registrering
- vissa ändringar i riskklassningsverktyget
- input till beskrivning av nyttan med en nationellt vedertagen registrering av uppgifter om små avlopp.

3 RESULTAT

Förslaget till systemet för registrering inkluderar registrering av uppgifter, riskklassning samt överföring av uppgifter.

3.1 REGISTRERING

Förslaget till registrering av uppgifter om små avlopp har tagits fram med avsikten att det ska finnas en nytta med uppgiften som registreras och att det ska tillämpas av samtliga miljökontor på samma sätt. Det betyder att förslaget innehåller ett minsta möjligt antal uppgifter som är avsett att vara obligatoriska, som är tydligt definierade och som kan registreras på samma sätt oavsett vilket ärendehanteringssystem som används. Ansatsen har varit att utforma uppgifterna så att de kan bearbetas utifrån olika syften och även utifrån framtida behov.

Utöver de uppgifter som föreslås vara obligatoriska, bör det även fortsättningsvis vara möjligt för miljökontoren att registrera andra typer av uppgifter i ärendehanteringssystemen om det finns behov för det. Till exempel har det framkommit att det kan finnas behov av att på lokal nivå kunna söka ut avloppsanordningar av ett specifikt fabrikat.

Förslaget till registrering av uppgifter om små avlopp utgörs av följande:

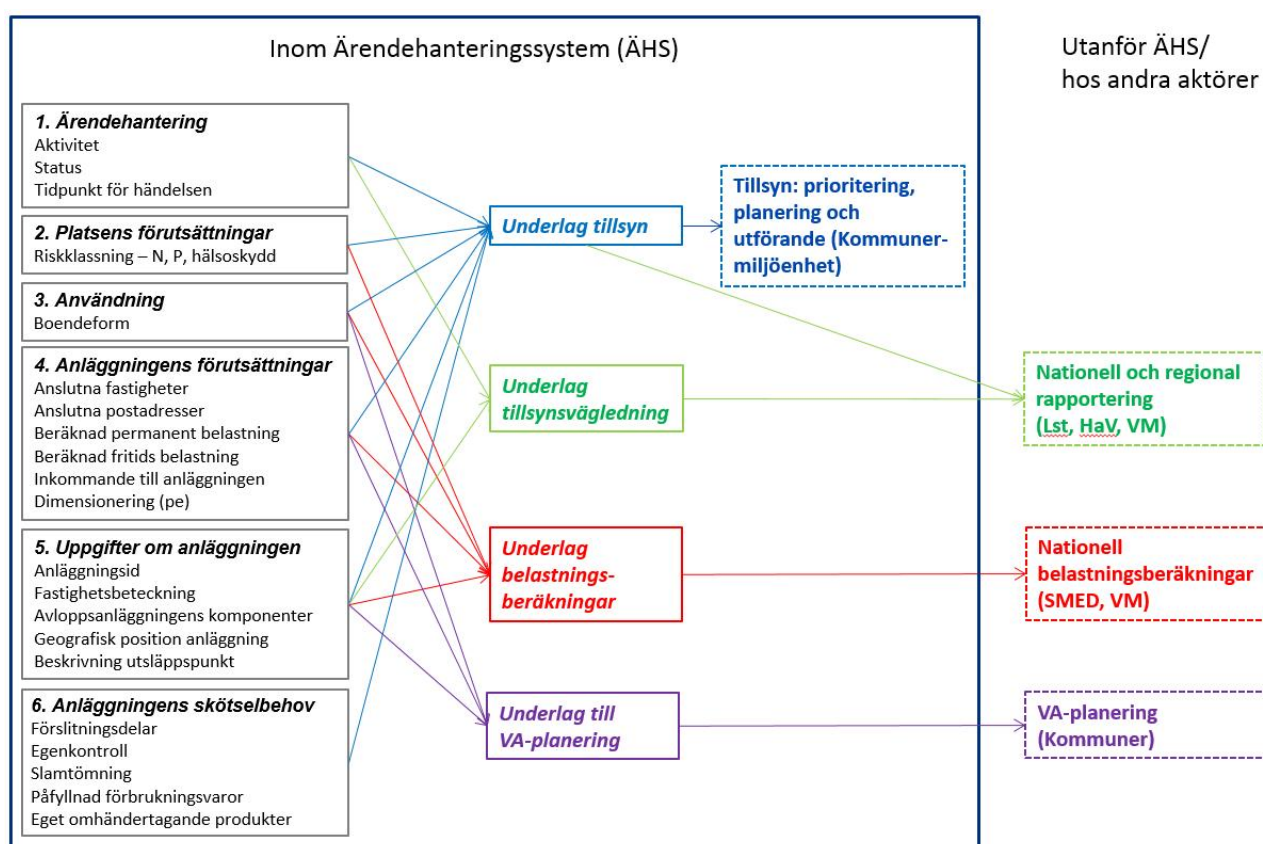
1. vilka uppgifter som ska registreras
2. på vilket sätt registreringen ska ske i ärendehanteringssystemet
3. syftet med registreringen
4. definition av uppgifter
5. svarsmöjligheter inkl. definition.

Förslaget i sin helhet finns i [bilaga 2](#) och nedan redogörs för de synpunkter från datamottagare och datahanterare som framkommit och som varit utgångspunkt i framtagande av förslaget.

3.1.1 Datamottagarnas behov av uppgifter om små avlopp

Förslaget till vilka uppgifter om små avlopp som ska vara obligatoriskt att registrera utgår från datamottagarnas behov. Det är flera myndigheter och aktörer på regional och nationell nivå som har behov av uppgifter om små avlopp för sitt uppdrag eller sin verksamhet. Nedan beskrivs respektive aktörs behov. Utifrån vad deltagande aktörer beskrivit inom ramen av detta projekt har behoven kunnat grupperas enligt följande (se Figur 3.1):

1. Miljökontorens tillsyn
2. Nationella och regionala myndigheters tillsynsvägledning
3. Nationella och regionala belastningsberäkningar
4. Kommunernas VA-planering

Figur 3.1. Konceptuell bild över uppgifter om små avlopp som generar underlag till olika datamottagare

Miljökontoren

Kommunerna lyder bland annat under miljötillsynsförordningen (2011:13). Enligt miljötillsynsförordningen (förordning 2011:13, 1 kap 6-7 §) ska varje operativ tillsynsmyndighet föra ett register över de tillsynsobjekt som behöver återkommande tillsyn och det ska även finnas en utredning om tillsynsbehovet. För att kunna planera tillsynen behöver prioriteringar göras mellan de små avloppen som finns i kommunen. Nedan (avsnitt 3.3) beskrivs ett koncept för ett riskklassningsverktyg för små avlopp. Detta syftar till att kunna skapa en nationellt vedertagen riskbaserad tillsynsplanering för små avlopp.

Antalet små avlopp inom respektive kommun skiljer sig åt och en del miljökontor har ett mycket stort antal små avlopp att utöva tillsyn på. Till följd av det stora antalet små avlopp och otillräckliga resurser

är det många miljökontor som inte har alla uppgifter om "sina" små avlopp samlade på ett och samma ställe, och/eller registrerade med en enhetlig metodik.

Miljökontoren är intresserade av de uppgifter som kan användas för tillsynsplanering och riskklassning. Det är även av intresse för kommuner att på ett smidigt och tidseffektivt sätt kunna leverera de uppgifter som efterfrågas av andra myndigheter.

Kommunerna

Inom kommunerna finns det även ett behov av att använda uppgifter om små avlopp i VA-planeringen men i detta projekt har detta behov endast konstaterats. På vilket sätt som registrerade uppgifter mer konkret kan användas för detta ändamål har bedömts ligga utanför ramen av detta projekt. I intervjuer med kommuner har det framkommit att många redan idag använder digitaliserade data t ex för att ta fram kartunderlag till sin VA-planering.

Länsstyrelserna

Länsstyrelserna har i uppgift att tillsynsvägleda kommunerna i länet om små avlopp och lyder bland annat under miljötillsynsförordningen (2011:13). Länsstyrelserna arbetar efter årliga regleringsbrev från regeringen och utgår från det underlag som tas fram av Vattenmyndigheterna och Havs- och vattenmyndigheten.

Länsstyrelserna har inga specifika behov av uppgifter utifrån sin roll idag, men anser att det underlag som tas fram ska kunna användas för beräkningar och underlag för åtgärdsbehov avrinningsområdesvis. Det är därför viktigt att det finns geografisk position för utsläpp från små avlopp.

Havs- och vattenmyndigheten (HaV)

Havs- och vattenmyndigheten (HaV) är den nationella myndighet som har det övergripande ansvaret för tillsynsvägledning för små avloppsanläggningar. HaV önskar en nationellt enhetlig registrering av små avlopp för att få bättre möjligheter till insamling av tillförlitliga data om små avlopp. HaV behöver data om de små avloppen som ett led i planering och uppföljning av åtgärder för att nå uppsatta miljömål, som underlag till Sveriges internationella belastningsrapportering men även för att följa upp den tillsyn som görs och i vilken takt bristfälliga små avlopp åtgärdas. Genom att följa upp tillsyner kan HaV på ett mer effektivt sätt rikta den tillsynsvägledning som myndigheten är ansvarig för att ge.

Havs- och vattenmyndigheten lyder bland annat under Förordning (2011:619) med instruktion för Havs- och vattenmyndigheten, samt miljötillsynsförordningen (2011:13). De uppgifter som HaV är intresserade av är de som kan användas för belastningsberäkningar, samt för att bedöma tillsyns- och åtgärdstakt.

Vattenmyndigheterna

Vattenmyndigheterna leder vattenförvaltningsarbetet och tar årligen fram och sammanställer rapportering av åtgärdsprogram inom ramen för svensk vattenförvaltning. För de åtgärder som omfattar små avlopp har Vattenmyndigheten behov av information som kan användas för att beskriva belastningar och åtgärdspotential på avrinningsområdesnivå. Kvalitetssäkrade data kan ersätta schabloner och skapa skäliga åtgärder till nytta för miljön.

Vattenmyndigheterna lyder bland annat under förordning (2004:660) om förvaltning av kvaliteten på vattenmiljön. De informationsposter som Vattenmyndigheterna är intresserade av är de som kan användas för belastningsberäkningar och åtgärdspotential.

SMED

En annan datamottagare för uppgifter om små avlopp är SMED (Svenska MiljöEmissionsData). SMED är ett samarbete mellan IVL (Svenska miljöinstitutet), SCB (Statiska centralbyrån), SLU (Sveriges

Lantbruksuniversitet) och SMHI (Sveriges Meteorologiska och Hydrologiska Institut) som har till uppgift att utveckla och driva nationella emissionsdatabaser.

SMED hämtar på uppdrag av Havs- och vattenmyndigheten in uppgifter för små avlopp genom en riksomfattande webbenkät till Sveriges samtliga kommuner. Uppgifterna sammanställs och används för belastningsberäkningar avseende näringsämnen. Arbetet genomförs av IVL och presenteras i en rapport, senast i Havs- och vattenmyndighetens rapport 2016:12. Det är frivilligt för kommunerna att lämna uppgifter till SMED, i den senaste enkäten svarade 84 % av kommunerna.

I belastningsberäkningarna antas att kommunernas uppgifter om fördelningen av olika avloppstekniker är jämt fördelade över kommunens yta. För att kunna göra beräkningar på avrinningsområdesnivå krävs koppling mellan anläggning och belastning.

SMED är intresserad av tillförlitliga data för belastningsberäkningar samt bättre upplösning på geografisk information om anläggningen och om utsläppet.

3.1.2 Om registreringen

För att registreringen ska medföra en kvalitetssäkring av uppgifterna innehåller förslaget hur uppgifterna ska registreras. Det betyder att registreringen i ärendehanteringssystemen behöver konstrueras så att den kan göras på följande sätt:

1. *Generering* av information i ärendehanteringssystemet, t ex anläggnings-ID.
2. *Hämtning* av information från andra register, t ex administrativa uppgifter.
3. *Inmatning* av information som görs av inspektören, t ex skötselbehov.

För att i möjligaste mån skapa en enhetlig nomenklatur innebär förslaget att hämtning av uppgifter från andra register sker automatiskt utan handpåläggning, samt att de uppgifter som ska matas in av inspektören förses med låsta svarsmöjligheter. Förslaget är teknikneutralt och bedöms vara möjligt att konstruera i samtliga kända ärendehanteringssystem.

Vidare innebär förslaget att registrering av uppgifter sker kontinuerligt i samband med provning och tillsyn av små avlopp. På så sätt kan registreringen i ärendehanteringssystemen tillhandahålla ett uppdaterat underlag för insamling av information om små avlopp på nationell nivå.

3.1.3 Uppgifter att registrera

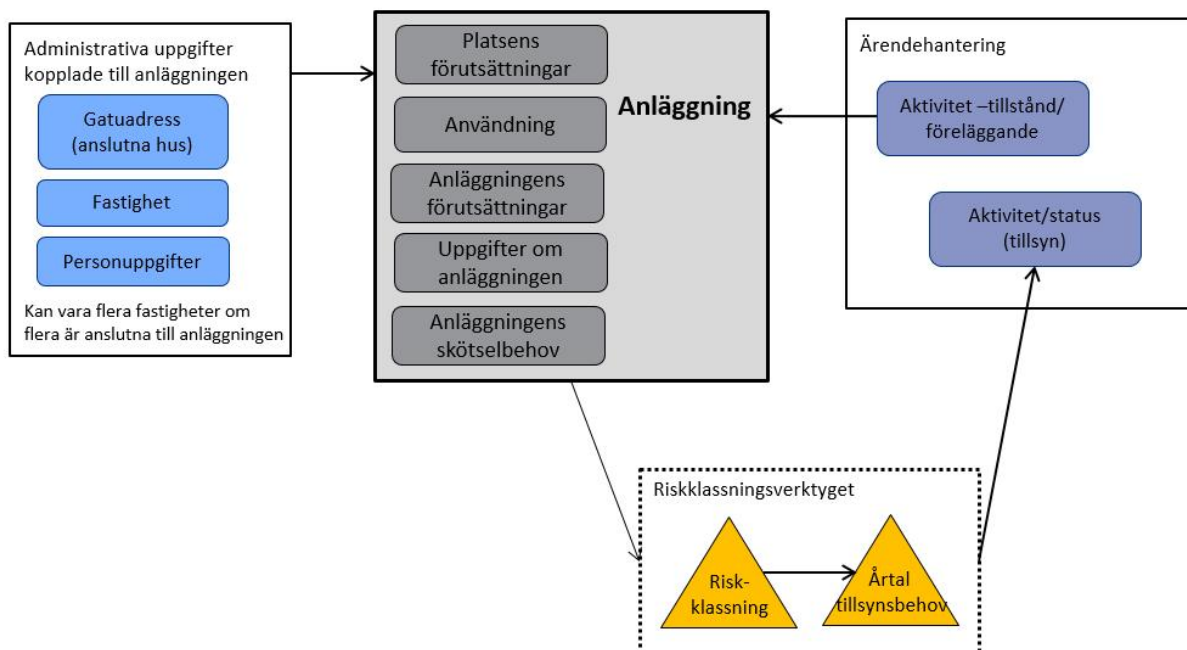
I [bilaga 2](#) finns en komplett lista över de uppgifter som föreslås registreras. Uppgifterna har grupperats enligt följande:

- ärendehantering
- platsens förutsättningar
- användning
- anläggningens förutsättningar
- uppgifter om anläggningen
- anläggningens skötselbehov.

Mer än hälften av uppgifterna registreras redan idag. De uppgifter som redan registreras kommer att kvalitetssäkras eftersom förslaget framförallt innehåller förutbestämda alternativ eller tydliga definitioner av uppgifterna. Tillkommande är uppgifter om anläggningens skötselbehov. Dessa uppgifter är indata för riskklassningsverktyget, vilket genererar ett riskbaserat tillsynsbehov, som i sin tur utgör underlag för tillsynsvägledning (tillsynstakt och åtgärdstakt) för regionala och nationella aktörer.

Hur registreringen av uppgifter är organiserade kan illustreras genom att information om avloppsanläggningen sätts i centrum, se Figur 3.2. Till den kopplas dels administrativ information och

dels information om nya händelser för anläggningen. För de administrativa uppgifterna krävs kopplingar till andra register. Dessa kopplingar finns till viss del i nuläget, men förslaget kan även kräva tillgång och kopplingar till andra register. Uppgifterna om ärendehantering utgör underlag för historik och för beräkning av tillsyns- och åtgärdstakt. Det är även här funktioner för E-arkivering enligt lagstiftning om arkivering ska utvecklas. Riskklassningsverktyget hämtar uppgifter om anläggningen för att beräkna tillsynsintervall och årtal för nästa tillsyn. Denna information bör leda till att en (eller flera) tillsynsaktivitet(er) genomförs.

Figur 3.2. Illustration över hur informationen kan organiseras.

Ärendehantering

Ärendehantering registreras genom att utifrån förutbestämda alternativ ange vilken typ av aktivitet som skett. Aktiviteterna definieras som aktivitet tillstånd/föreläggande alternativt aktivitet status. Utifrån de svarsalternativ som anges kan bearbetning göras för att beräkna tillsyns- och åtgärdstakt.

Utifrån datum då tillstånd beviljas/anmälan godkänns kan anläggningens ålder beräknas.

Platsens förutsättningar

En bedömning av risken för påverkan på närmaste recipient till följd av utsläpp av fosfor, kväve och hälsoskydd registreras utifrån resultatet på respektive kartsnitt i *GIS-stöd för provning av små avlopp*³, se. I GIS-stödet definieras risk för påverkan i en skala 0-4 (där 0 är ingen risk och 4 stor risk) i en upplösning om 10*10 m i landskapet.

Användning

Boendeformen hämtas eller matas in för varje till anläggningen ansluten postadress. Boendeformen definieras utifrån folkbokföringen. Här finns även möjlighet att registrera om fastigheten är obebodd.

³ <https://www.havochvatten.se/hav/vagledning--lagar/vagledningar/sma-avlopp/stod-for-projekt-sma-avlopp/projekt-sma-avlopp-2016/projekt/2017-06-29-handledning---gis-stod-for-provning-av-sma-avlopp.html>

Anläggningens förutsättningar

Anslutna fastigheter och anslutna postadresser definierar vilka fastigheter och bostäder som använder anläggningen. I inkommande till anläggningen anges vilken typ av avloppsvatten som belastar anläggningen. Utifrån dessa data beräknas belastningen på anläggningen.

Uppgifter om anläggningen

Frågan om ett unikt ID för varje tillsynsobjekt, dvs anläggnings-ID har tagits upp i projektet. Frågan är inte unik för små avloppsanläggningar och finns med i de pågående projekten *Serverat* och *Bokning & bidrag* som drivs av SKL, samt Stockholm Stads projekt om anläggnings-ID för köldmedia där branschorganisationen tagit ansvar för framtagande av unika anläggnings-ID. Frågan om anläggnings-ID finns även med i projektet *Digitalt först*, därför har det inte utretts vidare inom detta projekt.

För att kunna beskriva en anläggnings funktion föreslås att anläggningens komponenter registreras istället för att ange fabrikat. Svarsmöjligheter är utformade utifrån *Marknadsöversikt Produkter för enskilt avlopp*, vilken kan användas som stöd.

Anläggningens skötsel

Förutbestämda val för registrering av anläggningens förslitningsdelar, behov av egenkontroll, slamtömning och förbrukningsvaror utgår ifrån uppgifter i *Marknadsöversikt Produkter för enskilt avlopp*⁴ för att kunna generera ett beräknat skötselbehov som är produktneutralt. Skötselbehovet föreslås enligt förslaget användas för att generera ett tillsynsbehov som beskrivs som tillsynsintervall samt årtal för nästkommande tillsyn.

3.2 ÖVERFÖRING

I det tidigare projektet föreslogs att all bearbetning av uppgifter skulle ske innan överföring till en datamottagare. Detta har dock ändrats till att det i så stor utsträckning som möjligt överförs rådata till den aktör som anses mest lämplig att ta emot data om små avlopp. Det finns två anledningar till den ändrade ståndpunkten om form av data, dels erfarenheter från Livsmedelsverket (SLV) och dels för att vara i linje med regeringens syn på hantering av miljöinformation (inom projektet *Digitalt först*). Detta stöds även av användarföreningar till ärendehanteringssystem som medverkat i projektet.

3.2.1 Uppgifter att överföra

För att kunna ersätta de enkäter som nu skickas till miljökontoren och som utgör underlag för tillsynsvägledning och belastningsberäkningar för de regionala och nationella aktörerna föreslås uppgifterna i Tabell 3.1 överföras till en framtida ansvarig datamottagare. Hur informationsöverföringen kan genomföras beskrivs nedan i avsnitt 3.2.

Uppgifterna för *Beräknad belastning* och *Årtal för nästa tillsyn* är uppgifter som beräknas utifrån andra enligt förslaget registrerade uppgifter och i riskklassningsverktyget (se bilaga 2). Det innebär att samtliga uppgifter enligt förslaget, med undantag för de administrativa uppgifterna, är sådana uppgifter som behöver registreras på ett enhetligt sätt i hela landet för att kunna tillgodose de regionala och nationella aktörernas behov av uppgifter för tillsynsvägledning och belastningsberäkningar.

⁴ <http://www.vaguiden.se/marknadsoversikt-2016/>

Tabell 3.1 Uppgifter som föreslås att överföras

Uppgift som överförs	Syfte med överföring	
Anläggnings ID	Belastningsberäkningar, tillsynsvägledning	
Beräknad permanent belastning	Belastningsberäkningar	Samtliga uppgifter kopplas till anläggningens ID
Beräknad fritids belastning	Belastningsberäkningar	
Inkommande till avloppsanläggningen	Belastningsberäkningar	
Anläggningens komponenter	Belastningsberäkningar	
Koordinater utsläppspunkt	Belastningsberäkningar	
Beskrivning utsläppspunkt	Belastningsberäkningar	
Aktivitet – tillstånd/föreläggande	Tillsynsvägledning	
Aktivitet/status	Tillsynsvägledning	
Årtal nästa tillsyn	Tillsynsvägledning	

3.2.2 Erfarenheter från Livsmedelsverket

SLV har sedan 2011 haft ett system för årlig rapportering av uppgifter från kommunerna.

Rapporteringen består av två delar:

- ett webbformulär där kommunerna rapporterar *aggregerade uppgifter* (dvs uppgifter som räknats fram), såsom antalet årsanställda, genomförda projekt osv.
- en xml-fil med uppgifter om livsmedelsanläggningar i enlighet med Livsmedelsverkets årliga anvisningar.

Kommunerna tar ut xml-filen från sitt verksamhetssystem (ärendehanteringssystem) utifrån SLVs anvisningar, något som sker genom en funktion som skapas av systemansvariga (dvs leverantörer av ärendehanteringssystemen). SLV har ett mottagande system som kan läsa av filerna och utifrån dessa skapas en databas över livsmedelsanläggningar och de parametrar och i formatet som SLV efterfrågar.

Systemet för hantering av uppgifter hos Livsmedelsverket är i dagsläget relativt enkelt men handläggare på SLV har möjlighet att göra bearbetningar av data genom export av data till Excel eller annat statistikprogram. Det har även skapats en uttagswebb som är tillgänglig för kommuner och andra kontrollmyndigheter. Från uttagswebben kan aggregerade uppgifter, dvs bearbetad data hämtas. Detta möjliggör en enklare jämförelse mellan kommuner när det gäller t ex taxor och antal anläggningar.

Vilka uppgifter (informationsposter) som efterfrågas ändras från år till år. SLV och användarföreningar för verksamhetssystemen har en dialog utifrån ett fastställt schema så att systemansvariga kan anpassa verksamhetssystemet och funktionen för att utforma xml-filen i god tid.

2017 efterfrågade SLV 50 informationsposter, vilket t ex kan vara namn på dricksvattenanläggning, datum för beslut om åtgärd, orsak till åtgärd osv. För att underlätta för leverantörerna av ärendehanteringssystem är det viktigt att dialog- och beslutscykeln för rapportering av uppgifter för små avlopp anpassas till och följer cykeln som är etablerad för livsmedelsrapportering. Utifrån dialog med datamottagare för små avloppsuppgifter anses det inte troligt med förändring av efterfrågade uppgifter i samma snabba takt som för livsmedel. Men om det önskas förändringar i vilka

informationsposter som ska samlas in något år behöver datamottagare vara medveten om "laggtiden" i dialog- och beslutscykel, dvs nya informationsposter kan rapporteras in centralt först ca 2,5 år efter förslaget lyfts i dialog- och beslutscykeln.

Ett system för informationsöverföring av uppgifter för små avlopp bör efterliknas systemet för livsmedelsuppgifter i så stor utsträckning som möjligt för att förenkla för kommuner och systemansvariga. Att det finns betydligt fler små avloppsanläggningar än livsmedelsanläggningar (ca 10 gånger så många) såg inte ansvariga för SLVs mottagandesystem som något problem, mer en fråga om att mottagandesystemet måste utformas för att ta emot en större mängd information.

3.2.3 Överföring och personuppgiftslagen

Uppgifterna som samlas in i ett avloppsärende regleras bland annat av personuppgiftslagen (1998:204) (PUL) och från och med den 25 maj 2018 av dataskyddsförordningen (EU 2016/679) (GDPR) som då ska börja tillämpas inom alla EU:s medlemsstater. Det finns bestämmelser i både PUL och GDPR som reglerar hur dessa uppgifter får behandlas m.m. Den myndighet eller annan som ensam, eller tillsammans med andra bestämmer, ändamålen med och medlen för behandlingen av personuppgifter är personuppgiftsansvarig för uppgifterna. Det innebär att den/de som ansvarar för att bland annat göra en avvägning om och hur uppgifterna kan behandlas och i fall de kan lämnas ut, dvs. överföras.

En av principerna har varit att ta fram ett förslag med registrering och överföring av så få uppgifter som möjligt men som ändå möter alla datamottagares behov. Förslaget till uppgifter som ska registreras är dock inte att likställa med de uppgifter som kan komma att överföras.

Bland uppgifter som föreslås för överföring finns inte några namn på personer, adress till anslutna hus eller fastighet/er, men uppgifterna torde ändå kunna bedömas som personuppgifter eftersom en del uppgifter skulle kunna hänföras till en enskild person. Detta skulle exempelvis kunna vara fallet om en aktör begär ut uppgifter från kommunen och på så sätt får information om fastigheter alternativt adresspunkter anslutna till en viss anläggnings-ID och sådana uppgifter kan hänföras till en enskild person.

Eftersom uppgifterna kan anses vara personuppgifter behöver insamling, överföring och annan behandling av uppgifterna, uppfylla reglerna i PUL och senare GDPR. Inom ramen för detta projekt har det inte varit möjligt att bedöma huruvida behandlingen av personuppgifter som beskrivs i rapporten är i enlighet med gällande lagar och bestämmelser. En sådan prövning utifrån personuppgiftslagen och GDPR måste göras i varje enskilt fall för den behandling av personuppgifter som utförs av såväl dataskapare, datamottagare som datahanterare.

I det följande beskrivs mer i detalj den bedömning som dataskaparna och datamottagarna kan behöva göra för att säkerställa att deras respektive behandling av personuppgifter utförs i enlighet med PUL och GDPR (under förutsättning att uppgifterna som ska registreras om små avlopp innehåller sådana uppgifter som kan hänföras till en enskild person och inte enbart anonymiserade uppgifter). Utöver PUL kan hänsyn behöva tas till andra lagar och författningar, t.ex. specifika regler om hur den aktuella myndigheten får behandla personuppgifter. Om det finns sådana specifika regler i annan lag eller författning, så har sådana regler företräde i förhållande till PUL. GDPR har som nämnts ovan inte ännu trätt i kraft, men även enligt GDPR finns utrymme för medlemsstaterna att i sin nationella rätt behålla eller införa specifika bestämmelser på vissa områden.

Dataskaparna

För dataskaparna bör det för det första utredas om ändamålen med behandlingen av personuppgifterna överensstämmer med det uppdrag som dataskaparna har enligt gällande regler. Ändamålen måste rymmas inom dataskaparnas uppdrag för att behandling av personuppgifterna ska anses ske för berättigade ändamål och därmed vara tillåten.

För det andra bör det utredas om dataskaparna har rättslig grund för sin insamling av de relevanta personuppgifterna (t.ex. om insamling sker med stöd av samtycke, för att utföra arbetsuppgift av allmänt intresse eller som ett led i myndighetsutövning).

För det tredje bör det utredas om dataskaparna kan lämna ut personuppgifterna till tredje man, i det här fallet till datamottagarna. Detta innebär att det måste finnas rättslig grund även för utlämning av uppgifterna enligt PUL och GDPR och att hänsyn även kan behöva tas till eventuella specifika lagregler som reglerar dataskaparnas verksamhet samt om uppgifterna kan lämnas ut i enlighet med offentlighets- och sekretesslagstiftningen.

Kommunerna lyder bland annat under miljötillsynsförordningen (2011:13).

Datamottagarna

För datamottagarna Havs- och vattenmyndigheten, Vattenmyndigheterna och Länsstyrelsen behöver det utredas huruvida dessa myndigheter kan samla in de relevanta personuppgifterna från dataskaparna och om de kan använda personuppgifterna i syfte att utföra belastningsberäkningar och tillsynsvägledning.

I samband med detta måste man ta hänsyn dels till PUL och GDPR, dels till eventuella särskilda lagar och författningar som myndigheten lyder under och om det i sådana lagar och författningar finns särskilda bestämmelser om hur myndigheten får behandla personuppgifter;

- Havs- och vattenmyndigheten lyder bland annat under Förordning (2011:619) med instruktion för Havs- och vattenmyndigheten, samt miljötillsynsförordningen (2011:13).
- Vattenmyndigheterna lyder bland annat under förordning (2004:660) om förvaltning av kvaliteten på vattenmiljön.
- Länsstyrelserna lyder bland annat under miljötillsynsförordningen (2011:13).

Även för datamottagarna bör det för det första utredas om ändamålen med behandlingen av personuppgifterna överensstämmer med det uppdrag som datamottagarna har enligt ovanstående regler. Ändamålen måste rymmas inom datamottagarnas uppdrag för att behandlingen av personuppgifterna ska anses ske för berättigade ändamål och därmed vara tillåten.

Vidare bör det utredas vilken rättslig grund datamottagaren har för att behandla personuppgifterna (t.ex. om behandlingen sker med stöd av samtycke, för att utföra arbetsuppgift av allmänt intresse eller som ett led i myndighetsutövning).

Övrigt

För både dataskaparna och datamottagarna bör det även utredas att övriga generella krav i PUL och GDPR kan uppfyllas. Det kan bland annat innebära (i) att säkerställa att endast adekvata och relevanta uppgifter behandlas i förhållande till ändamålen med behandlingen, (ii) att inte fler personuppgifter än vad som är nödvändigt behandlas med hänsyn till ändamålen med behandlingen, (iii) att personuppgifter inte sparas längre än nödvändigt med hänsyn till ändamålen med behandlingen, (iv) att registrerade personer informeras om behandlingen av deras personuppgifter och kan utöva sina rättigheter enligt PUL och GDPR, (v) att personuppgifter skyddas på ett lämpligt sätt och (vi) att biträdesavtal ingås med datahanterare.

3.3 RISKKLASSNINGSVERTYG

Riskklassningsverktyget har till stor del utvecklats i projektet *GIS-stöd för prövning och tillsyn av små avlopp*. Delar av följande text är lyft från slutrapporten från det projektet. Inom nuvarande projekt har verktyget vidareutvecklats och testats med ärenden från sju miljökontor. Utifrån testet har faktorer, kriterier, beräkningar och viktningar reviderats och en slutlig version presenteras.

Planering av tillsyn av miljöfarlig- och hälsoskyddsverksamheter ska utgå från en bedömning av det enskilda tillsynsbehovet vid respektive verksamhet. Riskbedömning av verksamheter är en metod för att identifiera och prioritera tillsynsinsatserna. Genom att göra en riskbedömning av varje enskilt objekt, beroende på de speciella förhållanden som råder vid dessa, kan en tillsynsplan skapas som på ett bättre sätt identifierar de arbetsuppgifter som bör prioriteras och tillsynsmyndigheterna får en bättre uppfattning om de personella resurser som krävs.

SKL har tagit fram en metod för riskbedömning av enskilda miljöfarliga verksamheter som underlag för kommuner att bestämma årliga tillsynsavgifter. Metoden användas också för att beräkna tillsynstid som behövs för varje enskild verksamhet. De små avloppen finns inte med i SKLs metod men det finns ett mycket stort behov hos kommuner att kunna prioritera tillsyn av små avlopp.

Föreslagen klassningsmetoden utgår från samma princip som SKLs metod för riskbedömning. Den innebär en sammanvägning av verksamhetens risker och risker utifrån lokaliseringen. Principen är att mer tillsyn bör utövas på en verksamhet som utgör en hög risk för människors hälsa eller miljö, än den som utgör en låg risk.

Konceptet för riskklassningsverktyget innebär att riskbedömningen utifrån anläggningens geografiska belägenhet tas från GIS-stödet (se länk ovan i stycke 5.1.3) och uppgifter om avloppsanläggningens teknik, status och skötselbehov hämtas i ärendehanteringssystemet. Därefter sker en automatiserad beräkning av tillsynsbehov och tidpunkt för nästa tillsynsbesök.

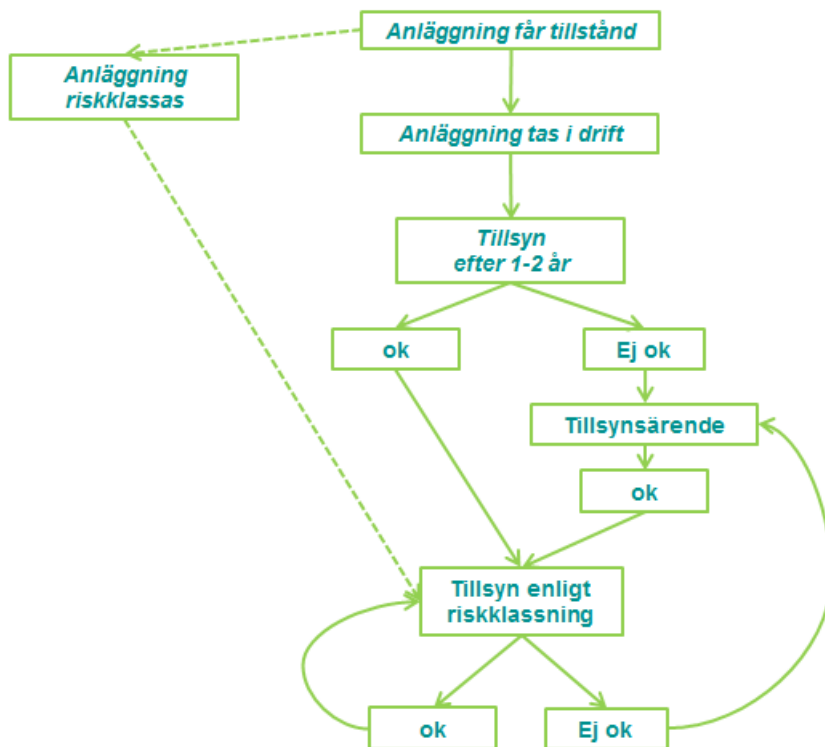
3.3.1 Riskbaserad tillsyn av små avlopp

Riskbaserad tillsyn utgår från att varje anläggning riskklassas efter det att anläggningen fått tillstånd. Besöksfrekvens bestäms utifrån riskklassning. Riskklassningen ska ske automatisk inom ärendehanteringssystemet utifrån registrerade uppgifter.

I Figur 3.3 presenteras ett förslag till flödesschema för att införa tillsyn av små avlopp baserad på en riskbedömning. Efter det att tillstånd medges riskklassas anläggningen. Riskklassningen innebär också att anläggningen får en besöksfrekvens. Riskklassningen kan kommuniceras med fastighetsägare.

Med anledning av den höga andel anläggningar med brister redan vid anläggandet eller som uppkommer i det första året⁵ har Kungsbacka kommun föreslagit tillsyn efter 1,5 år. Detta ger också fastighetsägare möjlighet att reklamera om brister finns som ingår i en produktgaranti. Efter den första tillsynen sker tillsyn enligt riskklassningen. Tillsynen kan ske på olika sätt, som tillsynsbesök, telefonsamtal eller skriftlig rapport. Eftersom riskklassningen är ett resultat av anläggningens utformning, läge osv, ändras inte riskklassning med anledning av tillsyn. Riskklassningen ändras endast med ändring av anläggningen.

⁵ Miljösamverkan Halland och Miljösamverkan Västra Götaland, 2015

Figur 3.3 Förslag till flödesschema för riskbaserad tillsyn av små avlopp.

3.3.2 Koncept riskklassningsverktyget

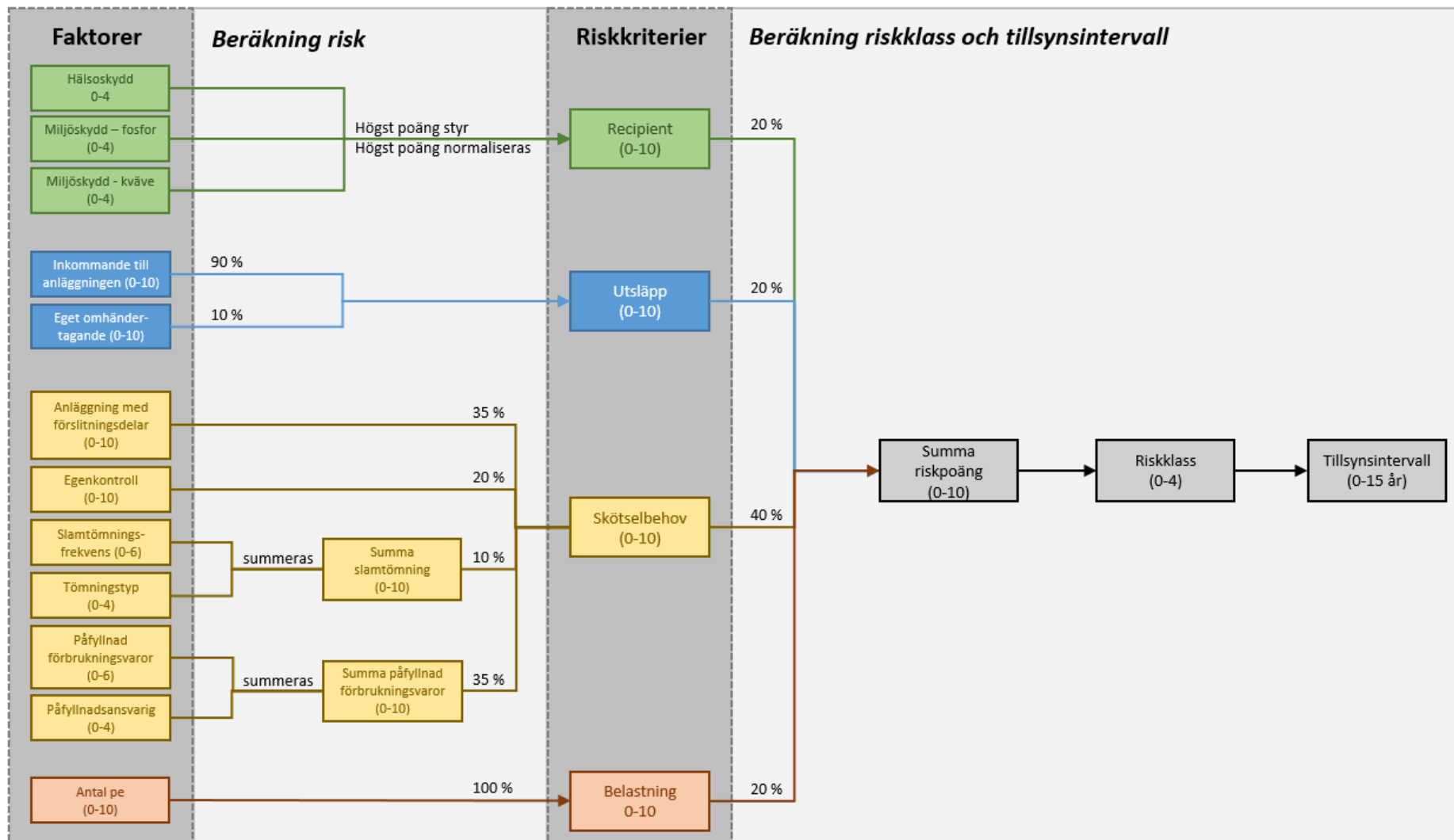
Riskklassning görs utifrån fyra riskkriterier:

1. Risk för påverkan på recipient
2. Inkommande till avloppsanläggningen
3. Anläggningens skötselbehov
4. Belastning (pe)

Varje kriterium har en eller flera faktorer som på olika sätt summeras eller viktas för att beräkna risk för varje kriterium. De fyra kriterier viktas sedan för en total riskpoäng. Utifrån den totala riskpoängen får varje anläggning en riskklass och tillsynsintervall. Faktorer och beräkningsmetodik visas i Figur 3.4. Omvandling av poäng till riskklass och tillsynsintervall anges i Tabell 3.2.

Tabell 3.2 Omvandling av totala riskpoäng till riskklass och sedan tillsynsintervall

Poäng riskbedömning	Riskklass	Tillsynsintervall (år)
5-10	4	3
4-4,9	3	6
3-3,9	2	10
0-2,9	1	15

Figur 3.4 Förslag till riskklassningsverktyg för små avlopp

Bedömning av anläggningens risk baseras på ett antal antagande om risk för påverkan som redovisas i Tabell 3.3.

Tabell 3.3 Utgångspunkter för bedömning av anläggningens risk

Kriterier	Faktorer som innebär större risk för påverkan
Risk för påverkan på recipient	Hög risk enligt kartorna för risk för påverkan på recipient avseende fosfor, kväve och hälsoskydd som tagits fram i projektet GIS-stöd för tillsyn och prövning av små avlopp och som finns tillgängliga via Havs- och vattenmyndighetens hemsida.
Utsläppsfördelning	En anläggning som belastas och hanterar WC-vatten. En anläggning där avloppsprodukter tas omhand på den egna fastigheten.
Skötselbehov	En anläggning som har behov av skötselinsatser med tätare intervall. Det normala är en till två gånger per år. Skötselinsatser som utförs efter behov (budad).
Belastning	En anläggning som belastas med fler pe (personequivallenter). Det normala är 5 pe.

Ett förslag till faktorer och svarsmöjligheter som ska registreras samt poängsättning för bedömning av risk för varje faktor finns i [bilaga 3](#). Riskklassning enligt förslaget har utvecklats i Excelmiljö och har testats med ärenden för anläggningar från sju kommuner. En sammanfattning av anläggningarna med resultat av beräkningar finns i [bilaga 4](#).

3.4 INFÖRANDE AV SYSTEM FÖR REGISTRERING

Projektet har föreslagit vilka uppgifter som ska registreras på kommunal nivå, metodik för informationsöverföring samt ett verktyg för riskbaserad tillsynsplanering, men projektet har inte kunnat identifiera en given väg framåt för att införa en enhetlig registrering i hela landet. Många av uppgifterna som föreslås i systemet registreras redan idag, men det krävs initialt en arbetsinsats och utvecklingstid från leverantörerna av ärendehanteringssystem och kommunernas miljökontor för att implementera systemet. Detsamma gäller för överföring av uppgifter från kommunal till regional eller nationell nivå. Exempel på och erfarenhet av metodik för överföring av uppgifter från kommunal till nationell nivå finns från Livsmedelsverket, men för att skapa en liknande modell för små avlopp krävs insatser från både kommuner, leverantörer av ärendehanteringssystem och från den aktör som på regional eller nationell nivå ska ta emot och hantera informationen.

Trots att samsyn finns om behovet av enhetlig registrering har det varit svårt att enas kring vem eller vilka som ska initiera och driva utveckling och införande av systemet. Frågan har diskuterats i både gemensamma och separata möten med samtliga aktörer. Ändringar i ärendehanteringssystemens utformning tar tid och är därmed förknippade med kostnader. Detsamma gäller för att ta fram funktioner för att kunna plocka ut uppgifterna för överföring till central ansvarig aktör. Denna utveckling finns det enligt leverantörerna av ärendehanteringssystem inte medel för i det löpande arbetet idag och initialt krävs det särskild finansiering för att det ska kunna genomföras.

Det finns exempel där enskilda miljökontor själva sett nytta och finansierat olika specifika utvecklingsprojekt inriktade på registrering av uppgifter om små avlopp. Utvecklade moduler kan sedan bli tillgängliga för andra miljökontor med samma ärendehanteringssystem att köpa till, men detta innebär inte att alla miljökontor med samma ärendehanteringssystem automatiskt använder dessa nya moduler. I de fall en ändring ska genomföras som kommer alla kommuner tillgodo, är det respektive användarförening som beslutar om prioriteringar och önskemål om förändring och utveckling av ärendehanteringssystemet.

Efter dialogen med aktörerna har det blivit tydligt att det finns två möjliga vägar fram för införandet av systemet för registreringen:

1. Genom frivillighet
2. Med stöd av lagstiftning.

Oavsett väg måste utvecklingen ske i samverkan mellan dataskapare, hanterare och mottagare.

3.4.1 På frivillig väg

Samverkansprogrammet för informationsförsörjning (*Digitalt först*) har växt fram bland annat utifrån arbetet med Industriutsläppsdirektivet (IED). En av de styrande principerna i det projektet är att informationsutbyte mellan myndigheter ska ske genom samverkan och inte genom tvingande åtgärder såsom ändringar i lagstiftning. Genom samverkan kan miljöinformation delas från myndighet till myndighet, myndighet till privatperson och myndighet till företag.

HaV och Vattenmyndigheterna behöver uppgifter om små avloppsanläggningar som ett led i planering och uppföljning av åtgärder för att nå uppsatta miljömål och som underlag till Sveriges internationella belastningsrapportering samt i planering av tillsynsvägledning. Det är kommunen som innehar dessa uppgifter och dessa har därför efterfrågats i form av enkätsvar vid flera tillfällen de senaste åren. HaV har valt att arbeta utifrån principen att lämnandet av sådana uppgifter ska ske på frivillig basis. Dock finns det stort utrymme för förbättring i upplösning och kvalitetssäkring.

Med erfarenhet från arbetet med enkäter, som även medför ökad arbetsbelastning på miljökontoren, ser HaV en stor nytta med att samverka för att skapa en enhetlig registrering och har därför tagit fram en avsiktsförklaring till stöd för införande av systemet. Avsiktsförklaringen har gjorts tillgänglig för medverkande kommuner samt kommuner som visat intresse i projektet. Avsiktsförklaringen har också skickats till samtliga av Sveriges miljöchefer och till SKL.

Utifrån inledande möten har projektet sett behov av att förtydliga andra fördelar med en enhetlig registrering för kommuner. Fördelar som bör motivera användarföreningarna för ärendehanteringssystemen att prioritera införandet av systemet. Dessa fördelar beskrivs i HaVs avsiktsförklaring.

Det finns flera exempel på kommuner som har utvecklat egna appar och tillägg för registrering i fält. Detta kan effektivisera tillsynsarbetet för de enskilda miljökontoren men ur ett samhällsekonomiskt perspektiv är det ineffektivt om flera miljökontor var för sig lägger tid och resurser på att utveckla egna verktyg för registrering av uppgifter för små avlopp. Dessutom bidrar detta till risken att ännu fler uppgifter registreras och lagras på olika sätt, vilket gör en enhetlig registrering ännu svårare att införa i framtiden.

Det har framkommit att en del miljökontor redan har genomfört ett stort arbete med att utveckla sina ärendehanteringssystem för att möta de egna behoven av bättre registrering av uppgifter för små avlopp. Även detta, att flera kommuner var för sig utvecklar registrering i sin egen kommunspecifika version av ärendehanteringssystemet, är ur ett nationellt perspektiv ineffektivt och det bör vara i miljökontorens intresse att insatserna för utveckling av såväl ärendehanteringssystemen som andra appar och liknande samordnas på nationell nivå för varje ärendehanteringssystem.

3.4.2 Med stöd av lagstiftning

Flera av aktörerna i projektet anser att det behövs krav på rapportering i lagstiftning för att motivera införandet av förslaget till registrering av små avlopp, på motsvarande sätt som skett inom Livsmedelstillsynen.

Rapporteringen till Livsmedelverket är tvingande för kommuner och styrs både av Livsmedelsverkets föreskrifter om rapporteringsskyldighet för kontrollmyndigheter (LIVSFS 2009:13) som är antagna med

stöd av 31 § 1 livsmedelsförordningen (2006:813) samt av EUs livsmedelslagstiftning. Den nya livsmedelslagen kom 2006 till följd av EU-regler och 2009 beslutades det om ett nytt system för registrering. 2011 startade inrapporteringen från kommuner till Livsmedelsverket och systemutvecklingen drevs på framförallt av användarföreningarnas önskemål och krav.

Det finns även lagstiftade bestämmelser om rapportering från operativ tillsynsmyndighet till Naturvårdsverket, till exempel ska tillsynsmyndigheten enligt Industriutsläppsförordningen rapportera uppgifter om specifika åtgärder som verkshetsutövare vidtagit (Industriutsläppsförordning (2013:250), 1 kap 30 §).

Enligt miljötillsynsförordning (2011:13) har HaV möjlighet att begära in, och meddela föreskrifter om att information inom sitt vägledningsområde ska lämnas från operativ tillsynsmyndighet.

Miljötillsynsförordningen anger:

- 14 § En operativ tillsynsmyndighet ska på begäran lämna den information som en tillsynsvägladande myndighet behöver för sin tillsynsvägledning.
- 15 § Tillsynsvägladande myndigheter på statlig central nivå får inom sitt vägledningsområde meddela föreskrifter om vilken information som en operativ tillsynsmyndighet ska lämna enligt 14 § samt hur och när informationen ska lämnas.

Förordningen ger HaV en möjlighet att meddela föreskrifter som anger vilken information, på vilket sätt och när informationen ska lämnas från miljökontoren. Med en sådan bestämmelse följer naturligt att en organisation för informationsöverföringen behöver inrättas. Däremot kan bestämmelsen inte användas till att direkt föreskriva hur registrering av uppgifter ska ske. Indirekt kan det dock vara möjligt att styra registreringen genom att t ex ange definition av uppgifterna. Till exempel ska uppgiften *Inkommande till avloppsanläggningen* beskrivas med någon av de svarsmöjligheter som anges i rad 4.5, bilaga 2, eller uppgiften *Årtal nästa tillsyn* beräknas enligt riskklassningsverket utifrån uppgifter om skötselbehov.

I miljötillsynsförordningen (1 kap 3 §) definieras tillsynsvägledning som utvärdering, uppföljning och samordning av operativ tillsyn. Vägledningen omfattar även stöd och råd till de operativa tillsynsmyndigheterna. Vägledningen ska aktivt verka för samverkan och syftet är att främja en effektiv och likvärdig operativ tillsyn. Vägledningsansvaret är således omfattande.

De flesta av uppgifterna, med undantag för de administrativa uppgifterna, behövs direkt eller indirekt till belastningsberäkningar eller till att beräkna tillsynsintervall. Belastningsberäkningarna beskriver indirekt behovet av åtgärder, men utgör även underlag för bedömning skyddsnivå/krav på reningsgrad vid provning enligt 2 kap 3 § miljöbalken samt skälighetsavvägning enligt 2 kap 7 § miljöbalken. Beräknat tillsynsintervall utgör underlag för att beräkna tillsyns- och åtgärdstakt.

Föreliggande förslag till system för registrering omfattar behovet av information från fler aktörer än HaV och en analys av vilka av de föreslagna uppgifterna som ryms inom HaV:s vägledningsområde behöver således göras.

4 SLUTSATSER

Att införa ett system för registrering av uppgifter om små avlopp i hela landet bedöms vara genomförbart i ett relativt kortsiktigt perspektiv och utan alltför omfattande utvecklingsarbete. Det medför givetvis konsekvenser i form av att resurser behöver tillsättas av både kommuner och ärendehanteringssystem. Åtgärder och initiativ från nationella aktörer kommer också att krävas. Projektet har resulterat i ett förslag till system för registrering av uppgifter om små avlopp och

identifiering av två möjliga vägar fram för införande. Utifrån resultatet finns fyra huvudsakliga slutsatser:

1. Konsensus finns om förslag till system för registrering.
2. Leverantörer av ärendehanteringssystem och användarföreningar har en nyckelroll.
3. Frågan om ansvarig aktör för införande av systemet för registrering kvarstår.
4. God samverkan är en förutsättning.

4.1 KONSENSUS OM FÖRSLAG TILL SYSTEM FÖR REGISTRERING

Det är egentligen ingen som motsätter sig att en enhetlig registrering av små avlopp införs, snarare tvärtom. Det har i detta och i det föregående projektet tydligt identifierats nyttor med en enhetlig registrering för såväl miljökontoren, kommunernas VA-planering, för regionala och nationella myndigheter samt för aktörer som är ansvariga för nationell rapportering och beräkning av utsläpp till vatten. För kommunerna kan en bättre registrering medföra en effektivisering och kvalitetssäkring i tillsynsarbetet och i VA-planeringen. De nationella och regionala aktörerna kan få tillgång till kvalitetssäkrade data som möjliggör uppföljning över tid.

En annan tydlig nytta med ett fungerande system för registrering av uppgifter om små avlopp är att det är möjligt att nyttja denna information som grund för att t ex införa olika typer av styrmedel och ekonomiska incitament kopplade till status på fastigheternas avlopp. Detta blir alltmer aktuellt då det dels föreslås nya lagar och regler kring små avlopp, att styrmedel för en ökad åtgärdstakt utreds och att regeringen i budgetproposition 2018 föreslår satsning på särskilda medel för att stärka tillsyn och tillsynsvägledning av små avlopp under perioden 2018-2020.⁶

En förutsättning för att uppnå samtliga nyttor med införande av systemet för registrering är att det implementeras i hela landet.

4.2 NYCKELAKTÖRER

Leverantörerna av ärendehanteringssystemen är nyckelaktörer eftersom en nationell implementering av systemet för registrering förutsätter att samtliga ärendehanteringssystem anpassas till en gemensam metodik och nomenklatur.

Förändringar av ärendehanteringssystemen sker främst i samband med framtagande av nya versioner av programmen, men utvecklingsarbete sker också mellan dessa lanseringar. Specifika förändringar i ärendehanteringssystemen kan göras på beställning från ett enskilt miljökontor och bekostas då av respektive kommun/beställare. Leverantörerna för ärendehanteringssystemen har även utvecklingspengar vars användning styrs av användarföreningarnas beslut. Det är också användarföreningarna som är med och beslutar om prioriteringar i utvecklingen av de kommande versionerna. Miljökontorens breda ansvarsområde gör dock att det finns många förbättrings- och utvecklingsförslag i andra frågor än små avlopp som i dagsläget vägt och väger tyngre hos användarföreningarnas styrelse.

Under projektiden har införandet av industriutsläppsdirektivet (IED) haft hög prioritet då det finns lagkrav att rapporteringen ska vara på plats senast hösten 2017. Det visar att ett lagstadgat krav på registrering enligt en viss metodik och nomenklatur troligtvis skulle tvinga fram en direkt anpassning av ärendehanteringssystemen, på motsvarande sätt som också skett inom livsmedelstillsynen.

⁶ <http://www.regeringen.se/4a5335/globalassets/regeringen/dokument/miljo--och-energidepartementet/pdf/bp18-rent-hav-faktapm.pdf>

Incitamenten för en förändring i ärendehanteringssystemen utan lagstiftade krav på registrering bedöms vara huvudsakligen ekonomiska. Ärendehanteringssystem är inte något som ett miljökontor snabbt och enkelt byter, utan de flesta fortsätter använda samma system/leverantör år efter år. Det finns därför inte heller någon egentlig drivkraft eller marknadsfördel för någon av de enstaka leverantörerna att på eget initiativ implementera det förslag som projektet levererat. Sett till samhällsnyttan är en utveckling av ärendehanteringssystemen som kommer samtliga miljökontor i landet tillgodo samtidigt både det mest tidseffektiva och samhällsekonomiskt motiverade. Det är enligt projektgruppens uppfattning fullt realistiskt att i ett kort tidsperspektiv implementera ett system av det slag som är beskrivet i denna rapport. I projektet har mycket dialog skett med Livsmedelsverket som tidigare implementerat ett system på nationell nivå för registrering av uppgifter, vilket också integrerats på ett bra sätt i de ärendehanteringssystem som kommunerna använder. Erfarenheter från såväl Livsmedelsverket, livsmedelsinspektörer och leverantörer av ärendehanteringssystemen har tagits tillvara i förslaget för att i möjligaste mån använda samma struktur och nomenklatur, men också för att undvika kända fallgropar.

4.3 FRÅGAN OM ANSVARIG AKTÖR

En förutsättning för implementering av förslaget till system för registrering är att någon tar rollen som ansvarig aktör. Lämpligen bör denna uppgift ligga hos Havs- och Vattenmyndigheten som också är nationell tillsynsvägledande myndighet för små avlopp. Det är dock otvetydigt huruvida ansvaret i sin helhet ryms inom HaVs tillsynsvägledningsroll idag. De uppgifter som enligt förslaget bör överföras utgör dock underlag för tillsynsvägledning och belastningsberäkningar och de uppgifter som enligt förslaget bör registreras utgör direkt eller indirekt underlag för det som föreslås överföras (administrativa uppgifter undantaget).

Förslaget till systemet för registrering innebär att det också behöver finnas en mottagare av data som överförs från kommunerna, vilket kan vara den ansvariga nationella aktören eller någon annan. Mottagandet av data innebär inte att ett nationellt register ska etableras och uppdateras. På samma sätt som Livsmedelsverket idag är hemvist och ansvarig för att vid specifika tidpunkter samla in och bearbeta data från kommunernas livsmedelstillsyn, behöver en aktör ta ansvar för att data om små avlopp från alla landets kommuner samlas in, bearbetas och sammanställs. Idag finns det ingen aktör som har ett tydligt uppdrag för små avlopp på det sätt som t ex Livsmedelsverket har för livsmedelsverksamheter.

4.4 VIKTEN AV SAMVERKAN

Oavsett om införandet av systemet för registrering sker med frivilliga initiativ eller som en följd av krav i lagstiftning behöver arbetet genomföras i samverkan. Nyttorna med införandet av systemet uppnås först när det införs i hela landet och då behöver alla kommuner delta. Det är många aktörer inblandade, var och en med sina förutsättningar och prioriteringar. Under detta projekt har det tydligt framkommit att det trots samsyn kring nyttorna med systemet för registrering, inte är enkelt att hitta gemensamma drivkrafter för att få det på plats. Det handlar framförallt om resurser och finansiering, men också om att många miljökontor redan investerat mycket tid med att skapa egna strukturer för registrering. Med stöd av att svarsfrekvensen på HaV:s enkäter ökade vid senaste utskicket, samt att liknande projekt som handlar om informations hantering och överföring genomförs i andra sammanhang än små avlopp gör projektgruppen bedömningen att det är möjligt att samverka trots skilda förutsättningar och ambitioner. En god samverkan bedöms vara en förutsättning för framgång i arbetet med att införa systemet.

5 FÖRSLAG PÅ FORTSATT ARBETE

Projektets målsättning var att tillsammans med dataskapare, hanterare och mottagare förbereda och komma överens om ett införande av ett system för registrering av uppgifter om små avlopp. Utgångspunkten var att frivilliga åtaganden från berörda aktörer i första hand ärendehanteringssystem, kommunernas miljökontor och nationella aktörer skulle leda till projektets måluppfyllelse. I avslutningen av det första projektet gjordes bedömningen att det fanns förutsättningar för att ett sådant utvecklingsarbete skulle kunna initieras och att implementering av förslag till system skulle ske trots att krav i lagstiftning, särskilda uppdrag och budget saknades.

Men trots HaVs avsiktsförklaring och även om många handläggare på miljökontoren är positiva till en enhetlig registrering, har varken användarföreningar eller leverantörer av ärendehanteringssystem visat intresse av att på eget initiativ driva frågan vidare. Projektgruppens bedömning är dock att det finns ett väl förankrat underlag och förutsättningar för att införa systemet, vilket skulle kunna påbörjas redan under 2018. Genom att peka ut registrering som en prioriterad aktivitet kommer det att skapa incitament för inblandade aktörer framför allt för leverantörerna av ärendehanteringssystem samt kommunernas miljökontor. Arbetet kan starta med utgångspunkt i resultat och slutsatser från denna rapport med de två tillägg som presenteras under avsnitt 5.1.1 och 5.1.2 nedan.

5.1.1 HaV tar rollen som ansvarig aktör

Projektet föreslår att HaV tar sig an rollen som ansvarig aktör för att utveckla och implementera ett system för registrering av uppgifter om små avlopp. Detta kan initieras på två olika sätt:

1. HaV tar eget initiativ till att vara ansvarig aktör.

Detta skulle innebära att HaV arbetar vidare inom nuvarande ramar och tillsammans med SKL, några kommuner och t ex Avloppsguidens användarförening initierar ett projekt för att driva frågan vidare. Det finns stor osäkerhet i om detta sätt leder till implementering och dessutom krävs fortsatta projektmedel och/eller personresurser.

2. Regering och miljödepartement beslutar om att ge HaV i uppdrag att vara ansvarig aktör.

Uppdraget skulle kunna innebära att i samarbete med andra aktörer utveckla, implementera samt ansvara för ett system för registrering. Det skulle kunna ske i enlighet med den nationella "Strategi för miljödatahantering" som Naturvårdsverket m fl nationella aktörer tagit fram. Ansvaret skulle kunna förvaltas och utvecklas i nära samarbete med Naturvårdsverket som tillsammans med länsstyrelserna via SMP (Svenska Miljörapporteringsportalen) samlar in mycket annan data om vatten och avlopp. Ett regeringsuppdrag skulle snabbt driva arbetet framåt, t ex om uppdrag ges inför 2018 års verksamhet.

Det är emellertid inte säkert att leverantörerna av ärendehanteringssystemen möter upp en sådan process omedelbart utan att de hänvisar till att de avser utveckla detta först när det blir ett tydligt lagkrav på samma sätt som för livsmedelstillsynen.

5.1.2 Fördjupad utredning av juridiska förutsättningar

För fortsatt arbete föreslår projektet även att uppdrag ges åt HaV eller annan aktör att utreda och eventuellt föreslå ändringar i lagstiftningen som möjliggör för en eller flera utpekade myndigheter att begära in uppgifter om små avlopp från kommunernas miljökontor. Detta skulle inledas med att se om möjlighet för detta redan finns idag utifrån miljötillsynsförordningen. Möjligen är detta också en fråga som *Utredningen om hållbara vattentjänster* kan fördjupa sig i och föreslå åtgärder kring.

I det fortsatta arbetet behöver förslaget till system för registrering en fördjupad juridisk analys av vad det innebär i förhållande till personuppgiftslagen, den kommande dataskyddsförordningen samt de

lagar och författningar som respektive aktör lyder under. Analysen bör göras av jurister hos berörda myndigheter.

6 BILAGOR

6.1 BILAGA 1. DELTAGARE – MÖTEN OCH WORKSHOPS

Startmöte, 2016-05-26

Anna Olofsson, Enköpings kommun
Anders Christensson, EDP
Per Nordenbris, Prosona
Patrik Edholm, Sokigo
Magnus Nilsson, Sokigo
Elisabet Walden, Avloppsguidens användarförening (Bollnäs kommun)
Emma Sjögren, WSP
Jane Hjelmqvist, WSP
Marie Albinsson, Ecoloop
Mats Johansson, Ecoloop

Enskilda möten

IVL:

Mikael Olshammar, gruppchef Naturresurser & miljöeffekter

Vattenmyndigheterna (telefonmöte):

Mikael Gyllström, Åtgärdsprogram, Norra Östersjöns vattendistrikt
Jan Petersson, Åtgärdsprogram, Södra Östersjöns vattendistrikt

Havs- och vattenmyndigheten (telefonmöte):

Åsa Gunnarsson, utredare, Enheten för miljöprövning och miljötillsyn
Ann Lundahl, juridiska enheten

Naturvårdsverket:

Åsa Söderberg, programledare Digitalt först

Livsmedelsverket:

Alexander Sobestiansky, statsinspektör
Linda Eskilsson, Utvärderare

Leverantörer av ärendehanteringssystem:

Prosona Gruppen AB:
Per Nordenbris
Mikael Sköld

Sokigo:

Lars Holgersson
Johan Foglander

EDP Consult:

Anders Christensson
Attila Beres
Inge Larsson

Workshop 1, 2016-11-23

Åsa Gunnarsson, Havs- och vattenmyndigheten
Mikael Olshammar, IVL
Martin Holm, Länsstyrelsen Västra Götaland
Kerstin Rosén Nilsson, Länsstyrelsen Stockholm
Ann Norberg, Västerås kommun, (Sokigo användarförening)
Attila Beres, EDP
Anders Christensson EDP
Gunilla Andersson, Luleå kommun (EDP användarförening)
Per Nordenbris Prosona
Johan Foglander, Sokigo
Elisabet Walden (Avloppsguidens användarförening, Bollnäs kommun)
Emma Sjögren WSP
Jane Hjelmqvist WSP
Marie Albinsson Ecoloop

Workshop 2, 2017-03-30

Edita Pinxter, Ävdalens kommun
Karolina Röstlund, Norrtäljekommun
Stefan Sjöberg, Eskilstuna kommun
Anna Brandin, Hässleholms kommun
Lina Vikman, Samhällsbyggnadsförvaltningen Bergslagen
Elisabet Sandberg, Södertörns miljö och hälsoskyddsförbund
Alexandra Karlsson, Växjö kommun
Bibiam Reyes Ardila, Miljönämnden i mellersta Bohuslän
Linnéa Gedell, Miljönämnden i mellersta Bohuslän
Erik Wahlström, Tranås kommun
Andrea Peterson, Alingsås kommun
Emma Sjögren, WSP
Jane Hjelmqvist, WSP
Marie Albinsson, Ecoloop
Mats Johansson, Ecoloop

6.2 BILAGA 2 – UPPGIFTER SOM SKA REGISTRERAS

	Matas in/ Hämtas/ Genereras	Syfte	Uppgiften	Definition uppgiften	Svarsmöjligheter	Definition svarsmöjlighet
1 - Ärendehantering						
1.1	Matas in	Överförs - tillsynsvägledning	Aktivitet-tillstånd/föreläggande		Tillstånd, ny anläggning, nytt utsläpp Tillstånd, ny anläggning, befintligt utsläpp Tillstånd, befintlig anläggning, anslutning toalett Tillstånd, befintlig anläggning, ändring av anläggning med tillstånd Föreläggande till följd av anmälan, ny anläggning Föreläggande till följd av anmälan, befintlig anläggning, ändring	
1.2	Matas in	Överförs - tillsynsvägledning	Aktivitet/Status		Tillsyn utförd, ej behov av åtgärd Tillsyn utförd, behov av åtgärd, mindre karaktär Tillsyn utförd, behov av åtgärd, större/allvarlig karaktär Åtgärd genomfört Övergått till allmän anslutning	Hus/anläggning som ej längre används pga anslutning till allmän anläggning
1.3	Genereras	Underlag riskklassning	Tidpunkt för händelse	Månad och årtal då tillståndet beviljas/anmälan godkänns	månad, år, dag	

	Matas in/ Hämtas/ Genereras	Syfte	Uppgiften	Definition uppgiften	Svarsmöjlighet/utformning	Definition svarsmöjlighet
2 - Platsens förutsättningar						
2.2	Matas in	Underlag riskklassning	Risk utsläppspunkten Fosfor Kväve Hälsoskydd		0-4	

	Matas in/ Hämtas/ Genereras	Syfte	Uppgiften	Definition uppgiften	Svarsmöjlighet/utformning	Definition svarsmöjlighet
3 - Användning - hus (gatuadress)						
3.1	Hämtas eller matas in	Underlag beräkning 4.3 + 4.4	Boendeform.	Hur huset vid varje ansluten postadress används	permanent	Postadress med folkbokförda
					fritids	Postadress utan folkbokförda
					ej bebott	Fastigheten används ej

	Matas in/ Hämtas/ Genereras	Syfte	Uppgiften	Definition uppgiften	Svarsmöjlighet/utformning	Definition svarsmöjlighet
4 - Anläggningens förutsättningar						
4.1	Hämtas	Administrativ uppgift	Anslutna fastigheter	Det ska framgå vilka fastigheter som har hushåll som är anslutna till anläggningen	Fastighetsbeteckning samtliga anslutna fastigheter	
4.2	Matas in	Underlag beräkning 4.3 + 4.4	Anslutna postadresser (hus)	Det ska framgå vilka hus (adresspunkter) som är anslutna till anläggningen	Postadress	
4.3	Beräknas	Överföring - belastningsberäkningar	Beräknad permanent belastning (pe)	Belastning från permanent hus till anläggningen	antal pe, minst 5	Antal pe utifrån 3.1 och uppgifter 4.2.
4.4	Beräknas	Överföring - belastningsberäkningar	Beräknad fritids belastning (pe)	Belastning från permanent hus till anläggningen	antal pe, minst 5	Antal pe utifrån 3.1 och uppgifter 4.2
4.5	Matas in	Överföring - belastningsberäkningar Underlag riskklassning	Inkommande till avloppsanläggningen	Avloppsanläggningen definieras enligt förslag till ändringar och tillägg FMH. Inkommande till anläggningen blir därmed allt avlopp som leds bort eller samlas upp (ej torrtoalett)	ej utsläpp från huset	
					enkel BDT utsläpp t ex en kran	
					WC + BDT till reningsanläggning	
					WC till tank, BDT till reningsanläggning	
					Urin till tank, fekalier och BDT till reningsanläggning	
					torrtoalett, BDT till reningsanläggning	
					WC + BDT till tank	
torrtoalett, BDT till tank						
4.6	Beräknas	Underlag riskklassning	Dimensionering (pe)	Summan av 4.3 och 4.4	1-5	
					6-25	
					26-200	
					>200	

Matas in/ Hämtas/ Genereras	Syfte	Uppgiften	Definition uppgiften	Svarsmöjlighet/utformning	Definition svarsmöjlighet	
5 - Uppgifter om anläggningen						
5.1	Genereras	Överförs - belastningsberäkningar + tillsynsvägledning	Anläggningsid	Unikt ID som genereras för varje ny avloppsanläggning	ID genereras	
5.2	Hämtas	Administrativ uppgift	Fastighetsbeteckning		Där anläggningen ligger. Kopplas till flera fastigheter i de fall anläggningen ligger på flera	
5.3	Matas in	Överförs- belastningsberäkningar	Avloppsanläggningens komponenter anläggningsdel 1 anläggningsdel 2 anläggningsdel 3 anläggningsdel 4?	I enlighet med förslag till ändringar och tillägg FMH. Samtliga samverkande komponenter som ingår i en komplett anläggning vars syfte är att leda, behandla eller samla upp spillvatten.	Anläggning saknas slamavskiljare sluten tank Minireningsverk med kemisk+biologisk rening Minireningsverk med biologisk rening Minireningsverk med kemisk rening BDT-filter (biologisk rening) markbaserad-infiltration markbaserad-otät markbädd markbaserad-tät markbädd Följdfråga samtliga Markbaserad - med biomoduler fosforfilter fosfor kem.fällning efterpolering annan komponent	Definitioner/klassificering utifrån Marknadsöversikt Produkter för enskilt avlopp
5.4	Matas in	Administrativ uppgift (anläggningsdelarna) Överförs - belastningsberäkningar (Koordinater utsläppspunkt)	Geografisk position anläggning		koordinater anläggningsdel 1 (slamprod.) koordinater anläggningsdel 2 koordinater anläggningsdel 3 koordinater utsläppspunkt	
5.5	Matas in	Överförs - belastningsberäkningar	Beskrivning utsläppspunkt		till vattenförande dike till markavvattning till torr dike infiltration i mark översilning på mark direkt till sjö, vattendrag	

	Matas in/ Hämtas/ Genereras	Syfte	Uppgiften	Definition uppgiften	Svarsmöjlighet/utformning	Definition svarsmöjlighet
6 - Anläggningens skötselbehov (och genererad tillsynsbehov)						
6.1	Matas in	Underlag riskklassning	Anläggning med förslitningsdelar	Har anläggningen förslitningsdelar som avgörande för funktion. Frågan gäller ej toaletter.	Ja Nej	Svar kan hämtas från Marknadsöversikt Produkter för enskilt avlopp.
6.2	Matas in	Underlag riskklassning	Egenkontroll	Regelbunden kontroll av verksamhetsutövare på verksamheten och dess påverkan på miljön	> 6 gg/år utan larm > 6 gg/år med larm 3-4 gg/år 1-2 gg/år	
6.3	Matas in	Underlag riskklassning	Slamtömning	Frekvens behov av slamtömning. Den anläggningsdel som har mest frekvent slamtömningsfrekvens är styrande och anges här	6-12 gg/år 3-4 gg/år 1-2 gg/år 1 g/vartannat år	
6.4	Matas in	Underlag riskklassning	Följd fråga Slamtömning: Tömningstyp	Finns behov av budad tömning vid oregelbunden intervall eller sker	Budad Rutin	
6.5	Matas in	Underlag riskklassning	Påfyllnad förbrukningsvaror	Har anläggning behov av påfyllning av förbrukningsvaror, t ex kemikalier. Frekvens behov av påfyllnad. Den anläggningsdel som har mest frekvent påfyllnadsfrekvens är styrande och	6-12 gg/år 3-5 gg/år 1-2 gg/år ≥ 1 g/vartannat år behövs ej	
6.6	Matas in	Underlag riskklassning	Följdfråga påfyllnad: Påfyllnadsansvarig (i det fall behov finns)	Ansvarar FÄ för påfyllnad eller ske påfyllnad enl avtal.	FÄ själv Företag enl. avtal Ej aktuell	Svar kan hämtas från Marknadsöversikt Produkter för enskilt avlopp.
6.7	Matas in	Underlag riskklassning	Eget omhändertagande	Tas någon del av avloppsprodukten hand om på den egna fastigheten/av fastighetsägaren.	ej aktuell slam (WC + BDT) slam (WC + BDT) + WC-urin slam (BDT) slam (BDT) + latrin latrin WC-urin förbränningstoa (0 risk)	
6.8	Genereras	Underlag beräkning 6.9	Riskklassning - anläggningen		Klass 1-4	
6.9	Genereras	Underlag beräkning 6.10	Tillsynsintervall		3, 6, 10 eller 15 år	
6.10	Genereras	Överförs - tillsynsvägledning Underlag tillsynsplanering	Årtal nästa tillsyn		1-15 år	

6.3 BILAGA 3 - FÖRSLAG TILL RISKBASERAD TILLSYN

Riskkriterier	Faktorer	Svarsmöjlighet	Risk poäng		
Recipient	Hälsoskydd	Ett avlopp riskerar inte att påverka	0		
		Ett avlopp har väldigt liten risk att påverka	1		
		Ett avlopp har liten risk att påverka	2		
		Ett avlopp riskerar att påverka	3		
		Ett avlopp har stor risk att påverka	4		
	Miljöskydd - fosfor	klassificering enligt ovan	0-4		
Miljöskydd - kväve	klassificering enligt ovan	0-4			
Utsläpp	Utsläppsfördelning	Ej utsläpp från huset	0		
		Enkelt BDT-utsläpp, t ex en kran	0		
		WC + BDT till reningsanläggning	10		
		WC till tank, BDT till reningsanläggning	3		
		torrtoalett, BDT till reningsanläggning	2		
		Urin till tank - fekalier och BDT till reningsanläggning	7		
		WC + BDT till tank	1,5		
		torrtoalett, BDT till tank	0,5		
		Eget omhändertagande (avloppsprodukter)	Ej aktuell	0	
	slam (WC + BDT)		8		
	slam (WC + BDT) + WC-urin		10		
	slam (BDT)		2		
	slam (BDT) + latrin		6		
	latrin		4		
	WC-urin		4		
	förbränningstolett		0		
	Skötselbehov		Anläggning med förslitningsdelar	Ja	10
				Nej	0
		Egenkontroll	>6-12 gg/år med larm	10	
>6-12 gg/år utan larm			6		
3-6 gg/år			2		
1-2 gg/år			1		
Slamtömningsfrekvens		6-12 gg/år	6		
		3-4 gg/år	4		
		1-2 gg/år	1		
		≥ 1 g/vartannat år			
Tömningstyp		Budad	4		
		Rutin	0		
Påfyllnad förbrukningsvaror		6-12 gg/år	6		
		3-5 gg/år	4		
		1-2 gg/år	1		
		1 g/vartannat år	1		
		behövs ej	0		
Påfyllnadsansvarig		Fastighetsägare själv	4		
	Serviceföretag enligt avtal	0			

		Ej aktuell	0
Belastning	Antal pe	1-5	0
		6-25	4
		26-200	10

6.4 BILAGA 4 - RESULTAT TEST AV RISKKLASSNINGSVRKYGET

Utsläpp	Anläggning (teknik)	Belastning	Risk recipient			Sammanlagd riskbedömning (riskpoäng)	Riskklass (1-4)	Tillsynsintervall (år)
			(pe)	HS	P			
Kommun 1								
WC BDT till reningsanläggning	infiltration	5	3	0	0	3,4	2	10
WC BDT till reningsanläggning	markbädd	5	1	0	0	2,4	1	15
WC BDT till reningsanläggning	minireningsverk	5	0	1	0	4,8	3	6
WC BDT till reningsanläggning	markbädd	5	4	0	0	3,9	2	10
Kommun 2								
WC BDT till reningsanläggning	markbädd	5	0	0	0	1,9	1	15
Kommun 3								
WC BDT till reningsanläggning	markbädd + fosforfälla	5	0	1	0	3,1	2	10
WC BDT till reningsanläggning	markbädd + kemfällning	5	0	0	0	3,3	2	10
Kommun 4								
WC BDT till reningsanläggning	infiltration	5	1	1	1	2,4	1	15
Torrtoalett, BDT	infiltration	32 (8 hushåll)	4	4	4	4,5	3	6
Torrtoalett, BDT	infiltration	5	0	2	2	1,5	1	15
WC till tank, BDT till reningsanläggning	infiltration	5	4	4	4	2,7	1	15
WC BDT till reningsanläggning	infiltration	5	0	0	0	1,9	1	15

WC BDT till reningsanläggning	minireningsverk	5	0	0	0	4,3	3	6
Kommun 5								
WC BDT till reningsanläggning	markbädd	24 (6 hushåll)	0	0	0	2,7	1	15
WC till tank, BDT till reningsanläggning	infiltration	5	4	4	4	2,7	1	10
Kommun 6								
WC BDT till reningsanläggning	minireningsverk	5	0	1	0	4,8	3	6
WC BDT till reningsanläggning	minireningsverk	10 (2 hushåll)	2	4	0	6,7	4	3
WC BDT till reningsanläggning	infiltration	5	0	0	0	1,9	1	15
WC BDT till reningsanläggning	minireningsverk	10	0	0	0	4,7	4	3
WC BDT till reningsanläggning	infiltration	5	1	0	0	2,4	1	15
Kommun 7								
WC BDT till reningsanläggning	infiltration	5	0	1	0	2,4	1	15
WC BDT till reningsanläggning	minireningsverk + fosforfälla	5	3	2	3	6,2	4	3

VI ÄR WSP

WSP är ett av världens ledande analys- och teknikkonsultföretag. Vi verkar på våra lokala marknader med stöd av global expertis. Som tekniska experter och strategiska rådgivare har vi tillgång till ingenjörer, tekniker, naturvetare, planerare, utredare och miljöspecialister liksom professionella projektörer, konstruktörer och projektledare. Vi erbjuder hållbara lösningar inom Hus & Industri, Transport & Infrastruktur och Miljö & Energi. Med drygt 36 500 medarbetare på 500 kontor i 40 länder medverkar vi till en hållbar samhällsutveckling. I Sverige har vi omkring 3 700 medarbetare. www.wsp.com

WSP Sverige AB

121 88 Stockholm-Globen
Besök: Arenavägen 7

T: +46 10 7225000
Org nr: 556057-4880
Styrelsens säte: Stockholm
[wsp.com](http://www.wsp.com)

